

Хроленко Марина Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики викладання
природничих дисциплін
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка,
Україна, м. Глухів, 41400, вул. Києво-Московська, 24
Глуховский национальный педагогический
университет имени Александра Довженко,
Украина, г. Глухов, 41400, ул. Киево-Московская, 24
Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University,
Ukraine, 41400, Hlukhiv, Kyevo-Moskovska street, 24

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

Постановка проблеми дослідження. Застосування компетентнісного підходу в освіті спрямовано, передовсім, на її якісне оновлення відповідно до міжнародних стандартів. Упровадження компетентнісного підходу в систему вищої освіти спрямовано на розвиток і здобуття особистістю якісних здатностей, зорієнтованих на розвиток умінь здобувати, застосовувати знання, самостійно приймати відповідальні рішення, але не навчати готових рішень як таких. У контексті цього В. Кремень зазначає, що «... звична, традиційна, освіта, що намагається навчити людину на все життя, за зростання динамізму розвитку людства має поступитися освіті, що формує фундаментальну особистісну компетентність — здатність навчатися протягом життя, адже умови життя радикально змінюються навіть упродовж одного покоління. Якісна освіта має формувати потребу в постійному саморозвитку особистості за допомоги формальної, неформальної та інформальної освіти — від народження й протягом життя» [5, с. 9]. Підтримуємо думку дослідників, що «конкурентоспроможного вчителя в умовах сучасного ринку праці вирізняють такі характеристики: активна спрямованість і успішна професійна

діяльність, що забезпечує протистояння конкурентам; володіння загальними і спеціальними знаннями, вміннями, навичками, ерудованість; готовність до творчого самоздійснення шляхом виконання фахової діяльності; наявність високих якісних результатів професійної праці; здатність швидко орієнтуватися у постійно змінному просторі (адаптуватися, навчатися, рефлексувати, саморозвиватися). Оптимальним підходом для підготовки конкурентоспроможних педагогів є компетентнісний, що ґрунтується на ідеї активної діяльності особистості, і забезпечує створення комфортних умов для оволодіння студентами комплексом професійно значущих якостей, розвитку їхнього потенціалу, формування здатність до виживання у сучасному нестабільному, багатофакторному просторі» [12, с. 13].

Поняття компетентності в історії педагогіки набуває поширення у зв'язку із запровадженням освітніх стандартів, у яких компетентність розглядається як важливий інтеграційний показник навчальних досягнень здобувачів освіти [3].

Пріоритетність компетентнісного підходу в організації освітнього процесу у вищій школі визначена у прийнятих урядом України нормативних документах: Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. (2013 р.), Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року (2010 р.) та ін.

Актуальність означеної проблеми зумовлена: неоднозначним тлумаченням понять «компетенція» і «компетентність», відсутністю чіткого переліку та змісту компетентностей за різними спеціальностями і, зокрема за спеціальністю 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), з огляду на відсутність більшості стандартів підготовки фахівців за різними освітніми ступенями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Компетентнісний підхід у сфері вищої освіти вичерпно проаналізований у працях зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема, І. Беха, О. Дубасенюк, О. Вознюка, В. Кременя, С. Лісової, В. Лугового, П. Лузана, С. Ніколаєнка, О. Онопрієнка, О. Плахотнік, О. Пометун, С. Сисоєвої, С. Трубачевої, Н. Фоменка, Ю. Шапрана, І. Ящук та ін. Науковці наголошують, що

в умовах запровадження компетентнісного підходу акценти зміщуються з пасивної знаннево-репродуктивної парадигми освіти до активної діяльнісно-творчої, коли розкриття потенціалу кожного здобувача вищої освіти дозволяє активно діяти та застосовувати здобуті знання, уміння, навички, життєвий досвід у різних професійних і життєвих ситуаціях.

У працях Л. Базиль, Н. Бібік, І. Бондаря, Л. Ващенко, Б. Грудиніна, І. Єрмакова, М. Жалдака, А. Касич, М. Леонтьян, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Плахотнік, О. Савченко та ін. розглядаються питання розмежування понять «компетентність» і «компетенція», їх класифікації, місця в освітньому процесі.

Мета статті: на основі узагальнення понятійного апарату сфери компетентнісного підходу проаналізувати дефініції “компетентність” та “компетенція”, розмежувати ці поняття, співставити та з’ясувати їх підпорядкованість; уточнити перелік компетентностей майбутніх учителів біології.

Виклад основного матеріалу. Збалансований, ековідповідальний розвиток суспільства та природи вимагає, передовсім, змін у свідомості людей. Екологічна освіта є тією потужною силою, яка в змозі допомогти людству подолати екологічні проблеми, діяти в інтересах сталості й збереження природи, стати на шлях гармонійного, збалансованого коеволюційного співіснування з природним довкіллям.

Погоджуємось із І. Часніковою, що необхідність модернізації сучасної освіти спонукає вчених до обґрунтування та пошуку способів реалізації компетентнісного підходу в освіті. І змістовна, і процесуальна складові компетентнісного підходу спрямовані на досягнення нового цілісного освітнього результату, який віддзеркалює підсумок одночасного засвоєння змісту освіти й розвитку особистості, що опанувала значущий для неї зміст. В умовах компетентнісного підходу здебільшого акцентують увагу на результаті навчання; при цьому як результат розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність

людини діяти в різних проблемних ситуаціях, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері [10].

Поява нових понять у науково-педагогічному обігу пов'язана з адаптацією національного та європейського термінологічних апаратів, що у деяких випадках супроводжується навіть певною експансією зарубіжних термінів у вітчизняну науку. Однак часто вживання нових термінів сприяє дослідженню як процесів розвитку особистості, так і тих, що відбуваються у суспільстві. Одним з таких вдалих понять є «компетентність». Поняття компетентності в історії педагогіки набуває поширення у зв'язку із запровадженням освітніх стандартів, в яких компетентність розглядається як важливий інтеграційний показник навчальних досягнень здобувачів освіти [3, с. 128].

Визначення поняття «компетентність» у нормативних документах, законодавчих актах України та міжнародних документах подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення поняття «компетентність» у вітчизняних і міжнародних нормативних документах

<i>Компетентність</i> - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.	Закон України «Про освіту» (2017 р.)
<i>Компетентність</i> – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей.	Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.)

<p><i>Компетентність</i> – набута у процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці.</p>	<p>Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.)</p>
<p><i>Компетентність</i> – динамічна комбінація знань, умінь, цінностей та ставлень, які визначають здатність особи успішно вирішувати життєві проблеми, провадити професійну і подальшу навчальну діяльність.</p>	<p>Проект НУШ (2016 р.)</p>
<p><i>Компетентність</i> – це спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття “компетентність” містить набір знань, навичок та відношень, що дають змогу особистості ефективно діяти за певних обставин або виконувати відповідні функції, що відповідають певним стандартам у галузі професії або виду діяльності.</p>	<p>Міжнародний департамент стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI))</p>
<p><i>Компетентність</i> – це здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання.</p>	<p>Програма “Визначення та вибір компетентностей: теоретичні та концептуальні засади” (“DeSeCo”)</p>
<p><i>Компетентності</i> – це загальні, або ключові, вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори, або опорні знання, що передбачають спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.</p>	<p>Міжнародна комісія Ради Європи</p>

Отже, резюмуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що спільним для всіх визначень є розуміння компетентності як певної комбінації знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлень, які допомагають діяти і виконувати певні завдання.

Паралельно із поняттям «компетентність» застосовується поняття «компетенція». Дефініції понять «компетентність» і «компетенція» у зв'язку зі складністю та багатоаспектністю не мають однозначного трактування серед наукової спільноти. Вчені намагаються розмежувати ці поняття, співставити, визначити їх обсяг, з'ясувати підпорядкованість.

Так, контент-аналітичний огляд теоретичних джерел з проблеми компетентнісного підходу в освіті дозволив О. Плахотнік та О. Безносок висновкувати, що компетенція та компетентність є взаємодоповнюючими та взаємообумовлюючими поняттями. Компетентність, як і компетенція, є інтегральною характеристикою особистості, здобутими нею якостями, де узагальнюючою категорією двох понять виступає діяльність. Тобто компетенція є сферою відношень, що існують між знанням та дією у практичній, професійній діяльності випускника ЗВО. Отже, без знань немає компетенції, проте не кожне знання і не в будь-якій ситуації проявляє себе як компетенція [9, с. 205].

Наукові розвідки з проблеми співвідношення понять «компетентність» і «компетенція» належать також і А. Касич. Учена визначає компетенцію як інтегративну психологічну характеристику, що включає в себе як знання, необхідні для вирішення відповідного типу завдань, так і вміння ставити завдання даного типу, планувати їх рішення, вибирати і застосовувати адекватні засоби вирішення, оцінювати результати дій. Компетенції охоплюють не лише когнітивні і операційно-технологічні складові, але й мотиваційні, етичні, поведінкові, що ґрунтуються на ціннісних орієнтаціях. У змісті кожної компетенції дослідниця виділяє чотири компоненти: психологічну, орієнтаційну, операційну і досвід. Когнітивна компонента компетенції включає в себе комплекс знань, володіння якими необхідно для вирішення відповідного типу завдань. Орієнтаційна

компонента включає в себе способи постановки, планування вирішення цього типу завдань і оцінки результатів рішення. До операційної компоненти входять методи виконання дій, що необхідні для вирішення завдань даного типу. Досвід – це компонента компетенції, завдяки якій інші її компоненти виявляються інтегрованими в спосіб вирішення завдань відповідного типу [4].

Аналіз співвідношення понять “компетентність” та “компетенція” дозволив Б. Грудиніну зробити такі висновки: компетенція – наперед задана вимога до підготовки особи, наперед задана вимога щодо знань та досвіду діяльності у певній сфері; компетентність – володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і містить особисте ставлення до предмета і продукту діяльності; це інтегроване утворення особистості, що акумулює вміння, навички, досвід і властивості особистості, які зумовлюють бажання, здатність та готовність розв’язувати проблеми та завдання [2, с. 145].

За М. Леонтьян компетентність є результатом набуття компетенцій. Компетентність має складовий елемент готовності до виконання поставленої задачі, а також включає в своє поняття елементи особистісних характеристик людини (мобільності, ініціативності тощо). Отже, дослідник наголошує, що за своєю суттю поняття «компетентність» є значно ширшим від поняття «компетенція» [7, с. 75].

Із наведеним твердженням співзвучна думка Ю. Шапрана, який стверджує, що компетентність і компетенція є взаємопов’язаними поняттями, з яких поняття компетентність є поняттям ширшим, ніж компетенція [11, с. 67]. Науковець використовує широке і вузьке розуміння поняття «компетенція». У вузькому розумінні компетенції він розглядає як соціальні норми (вимоги) до освітньої підготовки, характеристики індивіда, що лежать в основі успішної діяльності у конкретній проблемній ситуації. В широкому розумінні – це соціально закріплений освітній результат, що є динамічною системою знань, умінь, навичок, здібностей, цінностей особистості, необхідних для ефективної професійної діяльності та особистісного саморозвитку [11, с. 47]. Вчений наголошує, що поняття

„компетентність” ширше за поняття „знання, уміння і навички”, тому що воно містить їх у собі та охоплює не лише когнітивний, а й особистісно-діяльнісний, акмеологічний підходи, які мають суттєві відмінності та охоплюють такі психологічні явища, як знання, здібність, здатність, якість особистості, спроможність до самореалізації та самовдосконалення [11, с. 62].

Встановлюючи співвідношення між поняттями «компетенція» й «компетентність», С. Лейко зазначає необхідність їх розмежування. Компетенція, на думку авторки, визначається певною організацією, установою, державою як наперед задана вимога до знань, умінь, навичок, якими повинна володіти особистість, для успішної діяльності в межах тієї сфери, де ця діяльність буде здійснюватися. Компетентність вона визначає як надбання самої особистості, засвоєння знань, умінь навичок та здатності застосувати їх на основі власного досвіду в процесі здійснення певної діяльності. Отже, С. Лейко пов’язує компетенцію з певним видом діяльності, а компетентність – з внутрішніми якостями та здібностями особистості [6, с. 133].

На тісний діалектичний зв’язок компетентності й компетенції вказує М. Головань. Компетенція визначається державою, певними установами, окремими особами, які уповноважені організувати певний вид діяльності. Компетентність же, на думку автора, набувається особою у процесі опанування знань, умінь, навичок, набуття досвіду і вказує на здатність і нахил індивіда до виконання певного виду діяльності [1, с. 231]. Поділяємо позицію дослідника щодо взаємообумовленості аналізованих понять, але їх нетотожності. Актуальним є міркування Л. Базиль, яка, визначаючи сутнісні характеристики конкурентоспроможного вчителя, розглядає поняття компетентність як «інтегральну характеристику професійної діяльності фахівця, що охоплює знання, уміння, навички, способи і прийоми їх реалізації у спілкуванні, діяльності, саморозвитку і відповідний досвід такої праці» [12, с. 10].

Відтак, у перебігу здійсненого аналізу тлумачень понять «компетентність» і «компетенція» висновкуємо, що у багатьох вітчизняних і закордонних дослідженнях поняття «компетенція» не стосується особистісної характеристики людини і, насамперед, підкреслює практичну сторону діяльності. Поняття ж «компетентність» охоплює особистісні ознаки, які інтегруються в знання, уміння, досвід, цінності тощо. У своєму дослідженні ми виходимо з того, що компетенція – це інституційне поняття, що визначає сферу діяльності особистості, коло її повноважень, а компетентність – функціональне поняття, яке вказує на ступінь оволодіння цією компетенцією.

Фахова підготовка майбутніх учителів біології здійснюється на основі компетентнісного підходу. Державний стандарт вищої освіти визначає вимоги до змісту освітніх програм підготовки фахівців й окреслює основні компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти. З огляду на те, що Державний стандарт за спеціальностями 014 Середня освіта (Біологія), 014 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини) перебуває на стадії розробки, орієнтовний перелік загальних та фахових (предметних) компетентностей наведено в методичних рекомендаціях щодо розроблення змісту стандарту вищої освіти, затверджених МОН України [8]. Зважаючи на те, що запропонований перелік не є вичерпним, пропонуємо додати як до загальних, так і до фахових компетентностей екологічну компетентність як здатність активно і відповідально реалізовувати свій потенціал (екологічні знання, уміння, досвід) для успішної професійної діяльності в екологічній освіті та вихованні учнів; усвідомлювати власну причетність і відповідальність до відновлення, збереження природного середовища, екологізації свідомості школярів; здійснювати екологічно доцільну діяльність, практично вирішувати екологічні завдання в професійній і побутовій сферах відповідно до принципів сталого розвитку, набутих екологічних цінностей, мотивів взаємодії з природою, переконань, ідеалів тощо.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Викладене вище дозволяє зробити висновок, що застосування компетентнісного підходу у вищій педагогічній освіті створює передумови для її якісного оновлення, більшого наближення результатів освіти до потреб суспільства та вимог ринку праці.

Відмітимо, що неточність перекладу іноземних видань, складність і багатоаспектність понять «компетентність» і «компетенція» зумовило неоднозначне їх трактування серед вітчизняної та закордонної наукової спільноти.

Компетентність ми розглядаємо з позицій філософського, психолого-педагогічного і методичного аспектів. Філософський аспект у сутності компетентності акцентує увагу на здатності вчитися впродовж життя, самостійно оволодівати знаннями, вміннями, навичками; психолого-педагогічний – на потенціал мотивів, потреб, переконань, цінностей; методичний – на сферу застосування. Компетенція – це інституційне поняття, що визначає сферу діяльності особистості, коло її повноважень.

Обраний нами напрям дослідження знайде своє продовження у вивченні такого питання: розкриття сутності екологічної компетентності майбутніх учителів біології у процесі фахової підготовки та встановлення місця зазначеної компетентності в загальній системі компетентностей фахівців.

Література

1. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять / М. С. Головань // Педагогічні науки: історія, інноваційні технології. – Суми, 2011. – № 8(18). – С. 224–234.
2. Грудинін Б. О. Компетентнісний підхід: сутність висхідних понять та положень / Б. О. Грудинін // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Кіровоград, 2015. – № 2. – Т. 2. – Вип. 7. – С. 140–146.

3. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науковометодичний посібник для вчителів / О. І. Бондар. – Херсон : Грінь Д. С., 2015. – 228 с.

4. Касич А. О. Компетентнісний підхід як основа підготовки конкурентоспроможних фахівців зі спеціальності «Менеджмент» / А. О. Касич // Ефективна економіка. – 2018. – № 7. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6445>

5. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 8–15.

6. Лейко С. В. Поняття "компетенція" та "компетентність": теоретичний аналіз / С. В. Лейко // Педагогічний процес: теорія і практика. – Київ, 2013. – Вип. 4. – С. 128-135.

7. Леонтян М. А. Поняття "компетенція" і "компетентність" у теорії освіти / М. А. Леонтян // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Сер. : Педагогіка. – 2012. – Т. 188. – Вип. 176. – С. 73-75.

8. Методичні рекомендації щодо розроблення змісту стандарту вищої освіти. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf>

9. Плахотнік О. В. Компетентнісний підхід у ВНЗ: проблеми та перспективи / О. В. Плахотнік, О. О. Безносюк // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград, 2013. – Вип. 121 (II). – С. 202–207.

10. Часнікова О. В. Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування / О. В. Часнікова // Народна освіта. – 2014. – Вип. №3(24). Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2503

11. Шапран Ю. П. Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх учителів біології: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Шапран Юрій Петрович. – Київ, 2014. – 530 с.

12. Bazyl L. Kompetencje nauczycieli jako czynnik jego konkurencyjności / Społeczeństwo edukacja język / redaktor naczelny dr Anna Nowacka // Redakcja Naczelna Wydawnictwa Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku – WYDAWCA: Wydawnictwo PWSZ w Płocku Plac Dąbrowskiego 2, 2015. – T.3. – С. 7–14

References

1. Holovan M. S. Kompetentsiia ta kompetentnist: porivnialnyi analiz poniat / M. S. Holovan // Pedahohichni nauky: istoriia, innovatsiini tekhnolohii. – Sumy, 2011. – № 8(18). – S. 224–234.

2. Hrudynin B. O. Kompetentnisnyi pidkhid: sutnist vyskhidnykh poniat ta polozhen / B. O. Hrudynin // Naukovi zapysky. Serii: Problemy metodyky fizyko-matematychnoi i tekhnolohichnoi osvity. – Kirovohrad, 2015. – № 2. – Т. 2. – Vyp. 7. – S. 140–146.

3. Ekolohichna osvita dlia staloho rozvytku u zapytanniakh ta vidpovidiakh: naukovometodychnyi posibnyk dlia vchyteliv / O. I. Bondar. – Kherson: Hrin D. S., 2015. – 228 s.

4. Kasych A. O. Kompetentnisnyi pidkhid yak osnova pidhotovky konkurentospromozhnykh fakhivtsiv zi spetsialnosti «Menedzhment» / A. O. Kasych // Efektyvna ekonomika. – 2018. – № 7. Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6445>

5. Kremen V. H. Problemy yakosti ukraïnskoi osvity v konteksti suchasnykh tsyvilizatsiinykh zmin / V. H. Kremen // Ukraïnskyi pedahohichnyi zhurnal. – 2015. – № 1. – S. 8–15.

6. Leiko S. V. Poniattia "kompetentsiia" ta "kompetentnist": teoretychnyi analiz / S. V. Leiko // Pedahohichni protses: teoriia i praktyka. – Kyiv, 2013. – Vyp. 4. – S. 128–

135.

7. Leontian M. A. Poniattia "kompetentsiia" i "kompetentnist" u teorii osvity / M. A. Leontian // Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia". Ser. : Pedahohika. – 2012. – T. 188. – Vyp. 176. – S. 73-75.

8. Metodychni rekomendatsii shchodo rozroblennia zmistu standartu vyshchoi osvity. Rezhym dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf>

9. Plakhotnik O. V. Kompetentnisnyi pidkhid u VNZ: problemy ta perspektyvy / O. V. Plakhotnik, O. O. Beznosiuk // Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky. – Kirovohrad, 2013. – Vyp. 121 (II). – S. 202–207.

10. Chasnikova O. V. Kompetentnisnyi pidkhid v osviti yak osnova yii reformuvannia / O. V. Chasnikova // Narodna osvita. – 2014. – Vyp. №3(24). Rezhym dostupu: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2503

11. Shapran Yu. P. Teoretychni i metodychni zasady formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv biolohii : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04 / Shapran Yurii Petrovych. – Kyiv, 2014. – 530 s.

12. Bazyl L. Kompetencje nauczycieli jako czynnik jego konkurencyjnosci / Spoleczenstwo edukacja jezyk / redaktor naczelny dr Anna Nowacka // Redakcja Naczelna Wydawnictwa Panstwowej Wyzszej Szkoły Zawodowej w Plocku – WYDAWCA : Wydawnictwo PWSZ w Plocku Plac Dabrowskiego 2, 2015. – T.3. – S. 7–14

Хроленко М. В. Фахова підготовка майбутніх учителів біології: компетентнісний підхід.

У статті наведено аргументи важливості застосування компетентнісного підходу в сучасній системі вищої освіти як основи підготовки конкурентноздатних фахівців. Закцентовано увагу на визначенні сутності понять «компетентність» і

«компетенція», їх розмежуванні. Наголошено, що неточність перекладу іноземних видань, складність і багатоаспектність цих понять зумовило неоднозначне їх трактування серед вітчизняної та закордонної наукової спільноти. Проаналізовано різні підходи до тлумачення понять «компетентність» і «компетенція». Висловлено думку, що компетенція – це інституційне поняття, яке визначає сферу діяльності особистості, коло її повноважень, а компетентність – функціональне поняття, яке вказує на ступінь оволодіння цією компетенцією. Компетентність розглянуто з позицій філософського, психолого-педагогічного і методичного аспектів.

Запропоновано додати як до загальних, так і до фахових здатностей майбутніх учителів біології екологічну компетентність як здатність активно і відповідально реалізовувати свій потенціал (екологічні знання, уміння, досвід) для успішної професійної діяльності в екологічній освіті та вихованні учнів; усвідомлювати власну причетність і відповідальність до відновлення, збереження природного середовища, екологізації свідомості школярів; здійснювати екологічно доцільну діяльність, практично вирішувати екологічні завдання в професійній і побутовій сферах відповідно до принципів сталого розвитку, набутих екологічних цінностей, мотивів взаємодії з природою, переконань, ідеалів тощо.

Ключові слова: компетентність, компетенція, компетентнісний підхід, екологічна компетентність, майбутні учителі біології.

Хроленко М. В. Профессиональная подготовка будущих учителей биологии: компетентностный подход.

В статье приведены аргументы важности применения компетентностного подхода в современной системе высшего образования как основы подготовки конкурентоспособных специалистов. Акцентируется внимание на определении сущности понятий «компетентность» и «компетенция», их разграничении. Отмечено, что неточности перевода иностранных изданий, сложность и многоаспектность этих понятий обусловило неоднозначное их трактование среди

отечественной и зарубежной научной общественности. Проанализированы различные подходы к толкованию понятий «компетентность» и «компетенция». Высказано мнение, что компетенция – это институциональное понятие, которое определяет сферу деятельности личности, его полномочий, а компетентность – функциональное понятие, указывающее на степень овладения этой компетенцией. Компетентность рассмотрено с позиций философского, психолого-педагогического и методического аспектов.

Предложено добавить как к общим, так и к профессиональным компетентностям будущих учителей биологии экологическую компетентность как способность активно и ответственно реализовывать свой потенциал (экологические знания, умения, опыт) для успешной профессиональной деятельности в экологическом образовании и воспитании учащихся; осознавать собственную причастность и ответственность к восстановлению, сохранению природной среды, экологизации сознания школьников; осуществлять экологически целесообразную деятельность, практически решать экологические задачи в профессиональной и бытовой сферах в соответствии с принципами устойчивого развития, приобретенных экологических ценностей, мотивов взаимодействия с природой, убеждений, идеалов и т.д.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, компетентностный подход, экологическая компетентность, будущие учителя биологии.

Khrolenko M.V. Professional training of future biology teachers: a competency approach.

The article presents arguments for the importance of applying the competency approach in the modern system of higher education as a basis for training competitive professionals. Emphasis is placed on defining the essence of the concepts of "competency" and "competence", their distinction. It is emphasized that the inaccuracy of the translation of foreign publications, the complexity and multifaceted nature of these concepts has led

to their ambiguous interpretation among the domestic and foreign scientific community. Different approaches to the interpretation of the concepts of "competency" and "competence" are analyzed. The opinion is expressed that competency is an institutional concept that defines the sphere of activity of an individual, the scope of his powers, and competence is a functional concept that indicates the degree of mastery of this competence. Competence is considered from the standpoint of philosophical, psychological, pedagogical and methodological aspects.

It is proposed to add to the general and professional competences of future biology teachers ecological competence as the ability to actively and responsibly realize their potential (ecological knowledge, skills, experience) for successful professional activity in ecological education and upbringing of students; be aware of their own involvement and responsibility for the restoration, preservation of the natural environment, greening the minds of students; to carry out ecologically expedient activity, practically to solve ecological problems in professional and household spheres according to principles of sustainable development, the got ecological values, motives of interaction with the nature, beliefs, ideals, etc.

Key words: competence, competence, competence approach, ecological competence, future biology teachers.